

**SOSYAL BİLGİLER DERSİ KAZANIMLARININ VE ÜNİTE DEĞERLENDİRME
SORULARININ SOLO TAKSONOMİSİ BASAMAKLARINA GÖRE İNCELENMESİ¹**

İhsan ÜNLÜ -Rumeysa KANAT***

Öz

Bloom Taksonomisi, eğitimde bilişsel hedefleri altı basamakta sınıflandırarak öğretim süreçlerine rehberlik eden yaygın bir çerçeve sunmaktadır. 2018 Sosyal Bilgiler Öğretim Programı da bu taksonomi temel alınarak hazırlanmıştır. Ancak Bloom Taksonomisinin öğrenme hedeflerinin derinliğini ve karmaşıklığını tam anlamıyla yansıtmadığı eleştirileri bulunmaktadır. Buna karşılık, SOLO Taksonomisi, öğrenme düzeylerini daha ayrıntılı bir şekilde değerlendirme imkânı sunarak kazanımların ve değerlendirme sorularının analizine alternatif bir yaklaşım getirmektedir. Bu çalışmanın amacı, Sosyal Bilgiler Öğretim Programının ve sosyal bilgiler ders kitabı ünite değerlendirme sorularının SOLO taksonomisi basamaklarına göre incelenmektir. Çalışma, nitel araştırma yöntemi ile yürütülmüştür. Çalışmanın veri kaynağını 2018 Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı kazanımları ile 4., 5., 6. ve 7. sınıf ders kitaplarında bulunan ünite değerlendirme soruları oluşturmaktadır. Elde edilen veriler betimsel analiz yöntemi ile incelenmiştir. Araştırma bulguları, kazanımların ve değerlendirme sorularının ağırlıklı olarak tek boyutlu ve ilişki yapı basamaklarında yoğunlaştığını göstermektedir. Ancak kazanımlar ile değerlendirme sorularının örtüşme düzeyi değerlendirildiğinde, tek boyutlu ve çok boyutlu yapı basamaklarının daha baskın olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Sosyal bilgiler, Öğretim programı, Ders kitapları, SOLO taksonomisi.

Examination of Social Sciences Course Achievements and Unit Evaluation Questions According to Solo Taxonomy Steps

Abstract

Bloom's Taxonomy provides a widely used framework that guides teaching processes by classifying cognitive objectives in education into six levels. The 2018 Social Studies Curriculum was also developed based on this taxonomy. However, Bloom's Taxonomy has been criticized for not fully reflecting the depth and complexity of learning objectives. In contrast, the SOLO Taxonomy offers the opportunity to evaluate learning levels in greater detail, providing an alternative approach to the analysis of learning outcomes and assessment questions. The aim of this study is to examine the Social Studies Teaching Program and the unit assessment questions in the social studies textbook according to the SOLO taxonomy levels. The study was conducted using a qualitative research method. The data source of the study consists of the 2018 Social Studies Curriculum learning outcomes and the unit assessment questions found in the 4th, 5th, 6th, and 7th grade textbooks. The data obtained were examined using the descriptive analysis method. The research findings show that the learning outcomes and assessment questions are predominantly concentrated in the single-dimensional and relational structure levels. However, when the level of overlap between the learning outcomes and assessment questions was evaluated, it was concluded that the single-dimensional and multi-dimensional structure levels were more dominant.

Keywords: Social studies, Curriculum, Textbooks, SOLO taxonomy.

¹ Bu araştırma, 923777 tez numarası ile Yükseköğretim Kurulu Başkanlığı tez merkezine kayıtlı yüksek lisans tezinden üretilmiştir.

* Prof. Dr. Erzincan Binali Yıldırım Üniversitesi, Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi Bölümü, Sosyal Bilgiler Eğitimi ABD, iunlu@erzincan.edu.tr, <https://orcid.org/0000-0003-2769-8966>

** Bilim Uzmanı, Özel Karaoğlan Ortaokulu, rumeysa.kanat@ogr.ebyu.edu.tr, <https://orcid.org/0000-0002-1596-7391>

1. Giriş

Eğitim sistemi, bireylerin bilgi, beceri, tutum ve değerler kazanmasını sağlayan planlı ve sistematik bir yapıdır. Bu sürecin etkili bir şekilde yürütülmesi için çeşitli standartlar ve yöntemler geliştirilmiştir. Eğitim programlarının tasarımı, ders içeriklerinin oluşturulması ve öğrencilerin öğrenme düzeylerinin değerlendirilmesinde farklı taksonomilerden yararlanılmaktadır. Taksonomiler, öğrenme süreçlerini daha sistematik hâle getirmekle kalmaz aynı zamanda öğretmenlerin ve öğrencilerin bilişsel becerilerini geliştirebilecek hedefler belirlemesine de imkân sağlar (Marzano & Kendall, 2007). Eğitim alanında en sık başvurulan sınıflandırmalardan biri olan Bloom Taksonomisi, bilişsel becerileri altı aşamada ele alarak öğretim hedeflerinin oluşturulmasına rehberlik etmektedir (Bloom et.al, 1956). Bloom Taksonomisi'nin öğrenme süreçlerini tek yönlü bir perspektifle ele aldığına dair eleştiriler mevcuttur (Biggs & Collis, 1982). Bu eleştiriler doğrultusunda, 1982 yılında Biggs ve Collis tarafından [structure of observed learning outcomes- gözlenen öğrenme çıktısı yapısı] SOLO Taksonomisi geliştirilmiştir. SOLO Taksonomisi, öğrenme sürecini daha ayrıntılı inceleyebilmek için beş aşamadan oluşan hiyerarşik bir yapı sunmaktadır. Bunlar; yapı öncesi, tek boyutlu yapı, çok boyutlu yapı, ilişkisel yapı ve soyutlanmış yapı basamaklarıdır (Biggs & Collis, 1982). Tüm basamaklar, öğrencilerin bilgi ve becerilerini ilişkilendirme, yapılandırma ve derinleştirme düzeyine göre ilerlemektedir (Bağdat, 2013; Biggs & Collis, 1982).

SOLO Taksonomisi, öğrenme çıktılarının niteliğini ve derinliğini değerlendirmeye olanak sağlayan, öğrencilerin bilişsel gelişim süreçlerini çok boyutlu bir yaklaşımla analiz eden güçlü bir çerçevedir (Biggs & Collis, 1982). Bu taksonomi, öğrencilerin yalnızca bilgiyi hatırlama düzeyinde kalmak yerine anlam kurma, ilişki geliştirme, analiz yapma ve eleştirel düşünme gibi üst düzey bilişsel süreçlere yönelmelerini desteklemektedir (Biggs, 1999). Türkiye'de sosyal bilgiler ders kitapları üzerine yapılan araştırmalar ise ders kitabı sorularının büyük ölçüde bilgi ve hatırlama düzeyinde yoğunlaştığını, daha üst düzey düşünme becerilerini harekete geçirmekte sınırlı kaldığını göstermektedir (Kaya Öksüz & Gürgil, 2025). Bu bağlamda SOLO Taksonomisi, değerlendirme araçlarının hangi bilişsel düzeylere hitap ettiğini belirleme, eksiklikleri ortaya çıkarma ve daha üst düzey düşünmeyi teşvik eden sorular geliştirmeye rehberlik etmesi bakımından önemli bir analitik araçtır (Hattie & Brown, 2004). Bloom Taksonomisi öğrenme süreçlerini hiyerarşik bir model çerçevesinde sınıflandırırken SOLO Taksonomisi öğrenme çıktılarının derinliğini ve anlam yapılandırmalarını daha ayrıntılı biçimde ele almakta; öğrencilerin bilgiyi nasıl bütünleştirdiğini ve yeni durumlara nasıl transfer ettiğini incelemektedir (Brabrand & Dahl, 2009). Bu yönüyle SOLO Taksonomisi, sosyal bilgiler eğitiminde yalnızca bilgi kazanımını değil aynı zamanda problem çözme becerisinin, analitik düşünmenin ve eleştirel bakış açısının geliştirilmesini destekleyen kapsamlı bir değerlendirme yaklaşımı sunmaktadır.

SOLO Taksonomisi'nin basamakları, öğrencilerin öğrenme derinliğini farklı seviyelerde açıklamaktadır. Tek boyutlu (uni-structural) düzeyde öğrenci tek bir bilgi unsuruna odaklanırken çok boyutlu (multi-structural) düzeyde birden fazla bilgi unsuru kullanılmakta fakat bu bilgiler arasında anlamlı bir ilişki kurulamamaktadır. İlişkisel (relational) düzey, bilgilerin anlamlı ve bütüncül bir yapı içerisinde birbirine bağlandığı aşamayı temsil ederken soyutlanmış-genellenmiş (extended abstract) düzey öğrenilen bilgilerin yeni durumlara aktarılması, genelleştirilmesi ve eleştirel bir çerçevede yeniden yapılandırılmasını kapsamaktadır (Biggs & Collis, 1982). Bu nedenle SOLO Taksonomisi, sosyal bilgiler eğitiminde derin öğrenmeyi geliştirmek ve nitelikli değerlendirme araçları oluşturmak için etkili bir analitik zemin sunmaktadır.

Son yıllarda Türkiye'de eğitim sistemine yönelik gerçekleştirilen reform girişimleri kapsamında, Öğretmen Akademisi ve Millî Maarif Modeli gibi yenilikçi yaklaşımlar dikkat çekmektedir. Öğretmen Akademisi, öğretmenlerin mesleki yeterliklerini geliştirmeyi ve pedagojik donanımlarını güçlendirmeyi hedefleyen profesyonel gelişim platformu olarak öne çıkmaktadır (Millî

Eğitim Bakanlığı [MEB], 2024). Bu doğrultuda, sosyal bilgiler öğretiminde üst düzey bilişsel becerilerin geliştirilmesini destekleyen SOLO Taksonomisi gibi kuramsal çerçevelerin öğretmen yetiştirme süreçlerine entegre edilmesi kritik bir önem taşımaktadır. Nitelikli öğretmen yetiştirme anlayışı, öğrencilerin eleştirel düşünme, analitik sorgulama ve problem çözme gibi üst düzey becerilerini destekleyecek içeriklerin eğitim programlarında daha fazla yer almasını gerekli kılmaktadır.

Diğer taraftan Maarif Modeli, eğitimde yerel ve evrensel değerleri bir araya getiren bütüncül bir yaklaşım sunmakta, öğretim programlarının yalnızca akademik hedeflerle sınırlı kalmayıp değerler eğitimi, millî kimlik bilinci ve küresel vatandaşlık perspektifini kapsayacak biçimde yeniden yapılandırılması gerektiğine vurgu yapmaktadır (MEB, 2024). Maarif Modelinin sosyal bilgiler dersi kazanımlarıyla uyumlu şekilde geliştirilmesi, öğrencilerin hem akademik hem de etik açıdan daha donanımlı bireyler olarak yetişmesine önemli katkılar sağlayacaktır. Eğitim sisteminin değişen ihtiyaçlara uyum sağlayabilmesi için öğretim programlarının belirli taksonomik çerçeveler doğrultusunda güncellenmesi gerekmektedir. Bu bağlamda SOLO Taksonomisi; öğrencilerin üst düzey bilişsel süreçlere yönelmelerini destekleyen, eleştirel düşünme becerilerini güçlendiren ve öğrenme çıktılarının derinliğini sistematik biçimde değerlendirmeye olanak tanıyan bir yapı sunmaktadır. Dolayısıyla öğretmenlerin üst düzey düşünme becerilerini destekleyici pedagojik bilgi ile donatılması ve öğretim materyallerinin öğrencilerin farklı bilişsel seviyelerini dikkate alacak biçimde çeşitlendirilmesi gerekmektedir.

Bu araştırma, 2023 yılında yürütülmeye başlanan bir tez çalışmasından uyarlanmış olup bu kapsamda 2018 Sosyal Bilgiler Öğretim Programı temel alınmıştır. Öğretim programının yanı sıra sosyal bilgiler ders kitaplarında yer alan değerlendirme soruları SOLO Taksonomisi basamaklarına göre analiz edilmiştir. Çalışmanın temel amacı, öğretim programında yer alan kazanımlar ile ders kitaplarındaki değerlendirme sorularının bilişsel düzey bakımından hangi ölçüde örtüştüğünü ortaya koymak ve sosyal bilgiler eğitimine ilişkin bütüncül bir değerlendirme sunmaktır. Daha önce yapılan çalışmalar, sosyal bilgiler ders kitaplarında ve öğretim programlarında SOLO Taksonomisi veya Bloom Taksonomisi temelinde bilişsel düzeylerin değerlendirilmesine odaklanmıştır (Azer, 2019; Bağdat, 2013). Belirtilen bu çalışmalar genellikle tek sınıf düzeyine veya belirli bir öğrenme alanına odaklanmış, ünite sonu değerlendirme sorularının kapsamlı analizi ve kazanımlarla karşılaştırılması sınırlı kalmıştır. Bu çalışma, 4-7. sınıf sosyal bilgiler dersi kazanımlarını ve ders kitaplarındaki ünite değerlendirme sorularını SOLO Taksonomisi basamakları çerçevesinde sistematik olarak analiz ederek üst düzey bilişsel süreçlerin ne ölçüde desteklendiğini ortaya koymayı hedeflemektedir.

Araştırmanın alt amaçları ise şu şekildedir:

1. Sosyal bilgiler 4, 5, 6 ve 7. sınıf kazanımları SOLO Taksonomisinin hangi basamağındadır?
2. 4, 5, 6 ve 7. sınıf sosyal bilgiler ders kitaplarındaki ünite değerlendirme soruları SOLO Taksonomisinin hangi basamağındadır?

2. Yöntem

2.1. Araştırmanın Deseni

Bu araştırma, SOLO Taksonomisi ve sosyal bilgiler eğitimi bağlamında yürütülmüş olup nitel araştırma yöntemlerinden yararlanılarak oluşturulmuştur. Nitel araştırmalar, araştırma sürecinde doğal ortamda veri toplama, olayları ve olguları bütüncül bir bakış açısıyla analiz etmeyi hedefleyen yaklaşımlar içermektedir (Merriam & Tisdell, 2016). Bu bağlamda çalışma, sosyal bilgiler eğitimi ve SOLO Taksonomisi çerçevesinde bir inceleme gerçekleştirmeyi amaçlamış, nitel metodolojiler doğrultusunda veri toplama ve çözümleme süreçleri yapılandırılmıştır. Yıldırım ve Şimşek'e (2018)

göre nitel araştırmalar gözlem, görüşme ve doküman analizi gibi yöntemlerle veri toplayarak bireylerin algılarını, tutumlarını ve olaylara ilişkin deneyimlerini gerçekçi bir biçimde ortaya koymayı hedefleyen sistematik bir süreci kapsamaktadır. Bu doğrultuda araştırma, sosyal bilgiler öğretiminde kullanılan materyalleri üst düzey bilişsel süreçler açısından değerlendirmeye yönelik bir nitel tasarım üzerine inşa edilmiştir.

2.1.1. Doküman Analizi Yöntemi

Araştırma doküman analizi deseniyle gerçekleştirilmiştir. Doküman analizi, mevcut yazılı, görsel veya elektronik materyallerin sistematik biçimde incelenmesine ve belirli bir amaç doğrultusunda yorumlanmasına imkân tanıyan bir yöntemdir (Bowen, 2009). Bu yöntemin tercih edilmesinin temel nedeni, sosyal bilgiler öğretiminde kullanılan öğretim programları ve ders kitaplarında yer alan kazanımlar ile değerlendirme sorularının SOLO Taksonomisi çerçevesinde hangi bilişsel düzeylere hitap ettiğini ortaya koyabilme potansiyelidir. Doküman analizi sayesinde, hem öğretim programlarında öngörülen öğrenme çıktıları hem de ders kitaplarındaki ölçme-değerlendirme uygulamaları karşılaştırılmalı biçimde ele alınmış, bu unsurların üst düzey düşünme becerilerini destekleme durumu sistematik olarak irdelenmiştir. Ayrıca doküman analizi, sosyal bilgiler eğitiminde kullanılan materyallerin yalnızca içerik düzeyinde değil aynı zamanda pedagojik hedeflerle olan uyumu açısından da değerlendirilebilmesine olanak sağlamıştır. Böylelikle araştırmada, SOLO Taksonomisi'nin sunduğu bilişsel düzeyler bağlamında öğretim materyallerinin güçlü ve sınırlı yönleri ortaya konmuş, sosyal bilgiler öğretiminde kullanılan değerlendirme araçlarının niteliği hakkında kapsamlı bir çözümleme gerçekleştirilmiştir.

Bu bağlamda, araştırmada doküman analizi yöntemi temel alınmış, Sosyal Bilgiler Öğretim Programı ve ders kitaplarındaki kazanımlar ile değerlendirme sorularının üst düzey bilişsel süreçler açısından ele alınma biçimi irdelenmiştir. Nitel araştırmaların sunduğu derinlemesine analiz imkânı sayesinde sosyal bilgiler öğretiminde kullanılan değerlendirme araçlarının SOLO Taksonomisi çerçevesinde hangi bilişsel düzeyleri desteklediği ortaya konmuştur.

2.2. Veri Toplama Araçları

Araştırmanın temel veri kaynağını, Millî Eğitim Bakanlığı (MEB) tarafından 2018 yılında yayımlanan Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı'ndaki ortaokul düzeyine ait toplam 131 kazanım oluşturmaktadır. Araştırmanın bir diğer önemli veri kaynağı ise 2023-2024 eğitim öğretim yılına ait 4., 5., 6. ve 7. sınıf sosyal bilgiler ders kitaplarıdır. İncelenen ders kitapları şunlardır:

- **4. sınıf:** Ferman Yayıncılık tarafından yayımlanan ve Ayantaş (2023) tarafından yazılan sosyal bilgiler ders kitabı,
- **5. sınıf:** Millî Eğitim Bakanlığı Yayıncılık tarafından yayımlanan, Evirgen vd. (2021) tarafından hazırlanan sosyal bilgiler ders kitabı,
- **6. sınıf:** Anadol Yayıncılık tarafından yayımlanan ve Şahin (2020) tarafından kaleme alınan sosyal bilgiler ders kitabı,
- **7. sınıf:** Ekoyay Yayıncılık tarafından yayımlanan ve Azer (2019) tarafından hazırlanan sosyal bilgiler ders kitabı araştırmanın çalışma grubunu oluşturmaktadır.

2.3. Veri Toplama Süreci

Bu araştırmada veri toplama aracı olarak doküman incelemesi kullanılmıştır. Veri toplama sürecinde, öğretim programında yer alan tüm kazanımlar ile ders kitaplarında bulunan tüm etkinlikler ve ölçme-değerlendirme soruları eksiksiz biçimde incelemeye dâhil edilmiştir. Böylelikle herhangi bir sınırlama yapılmaksızın program ve ders kitaplarının tamamı çalışma kapsamına alınmıştır. Öncelikle

ilgili program belgesi ve ders kitapları temin edilerek incelemeye hazır hâle getirilmiş, daha sonra her bir sınıf düzeyine ait kazanımlar, etkinlikler ve ölçme-değerlendirme soruları sistematik biçimde tasnif edilmiştir. Bu aşamada, dokümanların incelenmesini kolaylaştırmak için her bir kazanım ve soru belirli bir kimlik numarası verilerek kayıt altına alınmış, sınıf ve ünite düzeyinde kodlanmıştır. Toplanan veriler araştırmanın sonraki aşamalarında çözümlenmeye hazır hâle getirilebilmesi için yapılandırılmış bir tabloya aktarılmıştır. Böylece öğretim programındaki kazanımlar ile ders kitaplarındaki etkinlik ve sorular arasında bağlantı kurulabilmiş, SOLO Taksonomisi çerçevesinde yapılacak analiz için kapsamlı bir veri seti oluşturulmuştur. Bu süreç sayesinde, elde edilen veriler bütüncül bir bakış açısıyla düzenlenmiş, sosyal bilgiler öğretiminde kullanılan materyallerin tamamı üst düzey bilişsel süreçler açısından değerlendirilebilir duruma getirilmiştir.

2.4. Verilerin Analizi

Araştırmada, ortaokul seviyesindeki sosyal bilgiler kazanımları ile ders kitaplarında yer alan ünite sonu değerlendirme soruları betimsel analiz yöntemiyle incelenmiştir. Betimsel analiz, verilerin belirli temalar çerçevesinde düzenlenerek yorumlanmasını içeren bir analiz yöntemidir (Creswell & Poth, 2018). Doküman analizi sürecinde elde edilen veriler, SOLO Taksonomisinin bilişsel düzeylerine göre sınıflandırılmış, kazanımların ve değerlendirme sorularının hangi bilişsel süreçleri desteklediği ortaya konmuştur. Araştırmanın analiz sürecinde karşılaşılabilecek temel zorluklardan biri, aynı dokümanların farklı araştırmacılar tarafından farklı yorumlanabilmesidir. Bu durum, analiz sürecinin nesnellikliğini ve güvenilirliğini etkileyebilmektedir (Silverman, 2016). Bu sebeple, çalışmada uzman görüşlerine başvurularak kodlama sürecinin güvenilirliği artırılmıştır. Özellikle kazanımların ve değerlendirme sorularının SOLO Taksonomisi'ne uygun şekilde kodlanması sürecinde araştırmacı ve uzmanlar arasında ortak bir anlayış sağlanmıştır. Kodlama süreci, metinlerin doğru sınıflandırılmasını sağlamak amacıyla titizlikle yürütülmüş, elde edilen verilerin tutarlılığı araştırmacılar arasındaki görüş birliği oranı hesaplanarak doğrulanmıştır. Nitel araştırmalarda kodlama sürecinin güvenilirliğini artırmak için kullanılan yöntemlerden biri araştırmacılar arasında kodlama uyum oranının hesaplanmasıdır. Kodlama uyum oranı, araştırmacıların veri setindeki sınıflandırmalarda ne kadar tutarlı olduklarını ölçmek için kullanılan bir yöntem olup yüksek bir uyum oranı verilerin güvenilirliğini artırmaktadır (Miles & Huberman, 1994). Bu çalışmada da kodlayıcılar arası güvenirlilik oranı, *Görüş Birliği / (Görüş Birliği + Görüş Ayrılığı) × 100* formülü kullanılarak belirlenmiştir (Miles & Huberman, 1994). Yapılan hesaplama sonucunda elde edilen oran %87 olarak hesaplanmıştır. Bu oran, nitel araştırmalarda kabul gören %80'lik eşik değerin üzerinde olduğundan analiz sonuçlarının güvenilir olduğu söylenebilir.

2.5. Araştırma Etiği

Bu çalışma, bilimsel etik kurallarına ve akademik dürüstlük ilkelerine bağlı kalınarak hazırlanmıştır. Araştırma sürecinde tüm veriler şeffaflık ve tarafsızlık esaslarına göre toplanmış, analiz edilmiş ve sunulmuştur. Kullanılan kaynaklar bilimsel geçerliliği gözetilerek seçilmiş ve ilgili atıf kurallarına uygun şekilde metin içinde ve kaynakçada eksiksiz olarak belirtilmiştir. Çalışmanın her aşamasında akademik etik ilkeleri titizlikle uygulanmış, verilerin güvenilirliği korunmuş ve hiçbir şekilde çarpıtma, yanıltıcı bilgi veya etik ihlal içeren uygulamalara yer verilmemiştir. Bilimsel doğruluk, nesnellik ve sorumluluk anlayışıyla hazırlanan bu araştırma, akademik topluluğun etik standartlarına tam uyum içinde sunulmuştur.

3. Bulgular

Bu bölümde araştırma sonucunda elde edilen bulgulara yer verilmiştir. Bulgular araştırmanın alt problemleri dikkate alınarak tablolar halinde sunulmuştur.

3.1. 4.Sınıf Sosyal Bilgiler Kazanımları ve Ünite Sorularının SOLO Taksonomisi Temelinde İncelenmesi

Bu bölümde, 4. sınıfa ait kazanımlar ve ünite değerlendirme soruları SOLO Taksonomisi temelinde ele alınmıştır. Bu inceleme sosyal bilgiler dersinin, her bir öğrenme alanı ve ünitesinin ne kadar derinlemesine ve çok boyutlu öğrenmeyi gerektirdiğini anlamaya yönelik yapılmıştır.

Tablo 1

4. Sınıf Kazanımlarının SOLO Taksonomisi Düzeylerine Göre İncelenmesi

Öğrenme Alanları	SOLO Taksonomisi Basamakları				Toplam
	Tek Boyutlu Yapı	Çok Boyutlu Yapı	İlişkisel Yapı	Soyutlanmış Yapı	
Birey ve Toplum	1	1	2	1	5
Kültür ve Miras	1	1	1	1	4
İnsanlar, Yerler ve Çevreler	-	2	3	1	6
Bilim, Teknoloji ve Toplum	-	2	2	1	5
Üretim, Dağıtım ve Tüketim	1	1	2	1	5
Etkin Vatandaşlık	1	1	1	1	4
Küresel Bağlantılar	2	-	1	1	4
Toplam	6	8	12	7	33

Tablo 1’de yer alan kazanım dağılımı, 4. sınıf sosyal bilgiler dersindeki 33 kazanımın çoğunun ilişkisel yapıda olduğunu, bir kısmının ise soyutlanmış ve çok boyutlu yapı seviyelerinde olduğunu göstermektedir. Öne çıkan bulgu, "İnsanlar, Yerler ve Çevreler" ve "Bilim, Teknoloji ve Toplum" öğrenme alanlarının tek boyutlu kazanımlardan yoksun olmasıdır. Bununla birlikte, "Küresel Bağlantılar" öğrenme alanında ise çok boyutlu yapıdaki kazanımların bulunmadığı dikkat çekmektedir. Aşağıda SOLO Taksonomisi’nin her bir basamağına karşılık gelen 4. sınıf kazanımlarından birer örnek verilmiştir.

Tablo 2

SOLO Taksonomisi basamaklarını karşılayan 4. sınıf kazanımlarına örnekler

SOLO Taksonomisi Basamakları	Kazanımlar
Tek Boyutlu Yapı	SB.4.1.3. Bireysel ilgi, ihtiyaç ve yeteneklerini tanıır.
Çok Boyutlu Yapı	SB.4.4.1. Çevresindeki teknolojik ürünleri, kullanım alanlarına göre sınıflandırır.
İlişkisel Yapı	SB.4.7.3. Farklı ülkelere ait kültürel unsurlarla ülkemizin sahip olduğu kültürel unsurları karşılaştırır.
Soyutlanmış Yapı	SB.4.4.4. Çevresindeki ihtiyaçlardan yola çıkarak kendine özgü ürünler tasarlamaya yönelik fikirler geliştirir.

Tablo 2’de, SOLO Taksonomisi’nin basamaklarını temsil eden örnek 4. sınıf sosyal bilgiler kazanımları yer almaktadır. Bu kazanımlar, her basamağın bilişsel düzeyini somut biçimde örneklendirmek amacıyla seçilmiştir. Tablo, öğrencilerin öğrenme sürecinde basitten karmaşığa doğru ilerleyen düşünme yapılarını göstermektedir. Tek boyutlu yapı düzeyinde bireysel farkındalık kazanmaya yönelik bir kazanım yer alırken çok boyutlu yapı düzeyinde bilgilerin sınıflandırılmasına

örnek bir kazanım verilmiştir. İlişkisel yapı basamağındaki kazanım, öğrencinin farklı bilgileri ilişkilendirme becerisini yansıtırken soyutlanmış yapı düzeyindeki kazanım, öğrencinin öğrendiklerinden yola çıkarak yeni ve özgün fikirler geliştirme kapasitesini göstermektedir.

Tablo 3*4. Sınıf Ünite Sorularının SOLO Taksonomisi Düzeylerine Göre İncelenmesi*

Ünite	SOLO Taksonomisi Basamağı	Soru Sayısı
Farklıyız Arkadaşız	Tek Boyutlu Yapı	4
	Çok Boyutlu Yapı	6
	İlişkisel Yapı	7
	Soyutlanmış Yapı	4
Geçmişte Biz	Tek Boyutlu Yapı	9
	Çok Boyutlu Yapı	5
	İlişkisel Yapı	7
	Soyutlanmış Yapı	6
Sosyal ve Doğal Çevremiz	Tek Boyutlu Yapı	-
	Çok Boyutlu Yapı	9
	İlişkisel Yapı	8
	Soyutlanmış Yapı	5
Zaman İçinde Teknoloji	Tek Boyutlu Yapı	-
	Çok Boyutlu Yapı	12
	İlişkisel Yapı	9
	Soyutlanmış Yapı	4
Ekonomik Faaliyetler	Tek Boyutlu Yapı	4
	Çok Boyutlu Yapı	4
	İlişkisel Yapı	14
	Soyutlanmış Yapı	2
Ben Bir Vatandaşım	Tek Boyutlu Yapı	7
	Çok Boyutlu Yapı	4
	İlişkisel Yapı	6
	Soyutlanmış Yapı	5
Dünya Ailesi	Tek Boyutlu Yapı	12
	Çok Boyutlu Yapı	-
	İlişkisel Yapı	4
	Soyutlanmış Yapı	3

Tablo 3'te her bir ünitenin SOLO Taksonomisi basamaklarına göre değerlendirilmesi yer almaktadır. Bu tablo, ünite değerlendirme sorularının hangi düzeyde yer aldığını ve hangi tür etkinliklerin kullanıldığını göstermektedir. Elde edilen bulgulara göre “Farklıyız, Arkadaşız” ünitesinde en çok ilişkisel yapı basamağında, “Geçmişte Biz” ünitesinde en çok tek boyutlu yapı basamağında, “Sosyal ve Doğal Çevremiz” ünitesinde en çok çok boyutlu yapı basamağında, “Zaman İçinde Teknoloji” en çok çok boyutlu yapı basamağında, “Ekonomik Faaliyetler” ünitesinde en çok tek boyutlu yapı basamağında, “Ben Bir Vatandaşım” ünitesinde en çok tek boyutlu yapı basamağında ve “Dünya Ailesi” ünitesinde en çok tek boyutlu yapı basamağında sorular olduğu ortaya çıkmıştır. Genel olarak

incelendiğinde en çok ilişkisel yapı basamağında sorular olduğu görülmüştür. Ayrıca etkinlik tipi olarak da karşımıza en çok doğru- yanlış ve çoktan seçmeli sorular çıkmaktadır.

Tablo 4

4. Sınıf Ünite Değerlendirme Sorularının SOLO Taksonomisi ile Uyum Durumu

Uyum Durumu	SOLO Taksonomisi Basamağı				Toplam
	Tek Boyutlu Yapı	Çok Boyutlu Yapı	İlişkisel Yapı	Soyutlanmış Yapı	
Uyumlu	28	28	5	-	62
Uyumsuz	2	18	50	29	98
Toplam	30	46	55	29	160

Tablo 4, 4. sınıf ünite değerlendirme sorularının SOLO Taksonomisi basamaklarına ne ölçüde uyum sağladığını ortaya koymaktadır. Verilere göre toplam 160 sorunun 62'si SOLO Taksonomisi düzeylerine uyum gösterirken 98 soru bu açıdan yetersiz bulunmuştur. Özellikle ilişkisel yapı basamağındaki soruların büyük bir kısmının belirtilen SOLO düzeyine uygun olmadığı dikkat çekmiştir. Öte yandan, soyutlanmış yapı basamağında bulunmayan bir kazanıma ait bir kısa cevaplı sorunun, soyutlanmış yapı düzeyinde olduğu tespit edilmiştir. Bu bulgular, soruların daha ayrıntılı bir şekilde gözden geçirilmesi ve SOLO Taksonomisi seviyelerine uygun şekilde düzenlenmesi gerektiğini ortaya koymaktadır.

3.2. 5.Sınıf Sosyal Bilgiler Kazanımları ve Ünite Sorularının SOLO Taksonomisi Temelinde İncelenmesi

Bu bölümde, 5. sınıfa ait kazanımlar ve ünite değerlendirme soruları SOLO Taksonomisi temelinde ele alınmıştır. Her bir öğrenme alanı ve ünite soruları SOLO Taksonomisi düzeyinde değerlendirilmiştir.

Tablo 5

5. Sınıf Kazanımlarının SOLO Taksonomisi Düzeylerine Göre İncelenmesi

Öğrenme Alanları	SOLO Taksonomisi Basamakları				Toplam
	Tek Boyutlu Yapı	Çok Boyutlu Yapı	İlişkisel Yapı	Soyutlanmış Yapı	
Birey ve Toplum	2	1	-	1	4
Kültür ve Miras	2	-	2	1	5
İnsanlar, Yerler ve Çevreler	2	1	2	-	5
Bilim, Teknoloji ve Toplum	-	1	2	2	5
Üretim, Dağıtım ve Tüketim	1	-	3	2	6
Etkin Vatandaşlık	2	-	1	1	4
Küresel Bağlantılar	3	-	1	-	4
Toplam	12	3	11	7	33

Tablo 5'te 5. sınıf kazanımlarının SOLO Taksonomisi basamaklarına göre dağılımı yer almaktadır. 33 kazanımın 12'si tek boyutlu, 3'ü çok boyutlu, 11'i ilişkisel, 7'si ise soyutlanmış yapıda

yer almıştır. Özellikle "Bilim, Teknoloji ve Toplum" alanında tek boyutlu yapıda kazanım olmadığı, "Kültür ve Miras", "Üretim, Dağıtım ve Tüketim", "Etkin Vatandaşlık" ve "Küresel Bağlantılar" alanlarında ise çok boyutlu yapıda kazanım bulunmadığı görülmektedir. Ayrıca, "Birey ve Toplum" öğrenme alanında ilişkisel yapı bulunmazken "İnsanlar, Yerler ve Çevreler" ile "Küresel Bağlantılar" alanlarında soyutlanmış yapıda kazanıma rastlanmamıştır. Aşağıda SOLO Taksonomisi'nin her bir basamağına karşılık gelen 5. sınıf kazanımlarından birer örnek verilmiştir.

Tablo 6

SOLO Taksonomisi basamaklarını karşılayan 5. sınıf kazanımlarına örnekler

SOLO Taksonomisi Basamakları	Kazanımlar
Tek Boyutlu Yapı	SB.5.2.2. Çevresindeki doğal varlıklar ile tarihî mekânları, nesnelere ve eserleri tanıtır.
Çok Boyutlu Yapı	SB.5.1.2. Yakın çevresinde yaşanan bir örnekten yola çıkarak bir olayın çok boyutluluğunu açıklar.
İlişkisel Yapı	SB.5.4.1. Teknoloji kullanımının sosyalleşme ve toplumsal ilişkiler üzerindeki etkisini tartışır.
Soyutlanmış Yapı	SB.5.5.5. İş birliği yaparak üretim, dağıtım ve tüketime dayalı yeni fikirler geliştirir.

Tablo 6'da SOLO Taksonomisi'nin basamaklarını temsil eden 5. sınıf sosyal bilgiler dersi kazanımlarına örnekler verilmiştir. Bu örnekler, taksonominin her düzeyinin öğrencilerde geliştirmeyi hedeflediği bilişsel becerileri somutlaştırmak amacıyla seçilmiştir. Tek boyutlu yapı düzeyinde yer alan kazanım, öğrencinin çevresindeki doğal ve tarihî unsurları tanıyarak temel bilgi edinmesini göstermektedir. Çok boyutlu yapı basamağındaki kazanım ise öğrencinin bir olayı farklı yönleriyle değerlendirmesini sağlayarak çok boyutlu düşünme becerisini ortaya koymaktadır. İlişkisel yapı düzeyindeki kazanım, öğrencinin teknoloji ile toplumsal ilişkiler arasındaki bağlantıyı kurarak bilgileri anlamlı biçimde bütünleştirdiğini göstermektedir. Soyutlanmış yapı düzeyindeki kazanımda ise öğrencinin üretim, dağıtım ve tüketime ilişkin bilgilerini yeni fikirlere dönüştürerek yaratıcı ve iş birliğine dayalı çözümler üretebildiği görülmektedir.

Tablo 7

3. Sınıf Ünite Sorularının SOLO Taksonomisi Düzeylerine Göre İncelenmesi

Ünite	SOLO Taksonomisi Basamağı	Soru Sayısı
Toplum İçinde Ben	Tek Boyutlu Yapı	9
	Çok Boyutlu Yapı	4
	İlişkisel Yapı	-
	Soyutlanmış Yapı	12
Ülkem, Kültürüm ve Tarihim	Tek Boyutlu Yapı	17
	Çok Boyutlu Yapı	-
	İlişkisel Yapı	8
	Soyutlanmış Yapı	3
Yaşadığımız Yer	Tek Boyutlu Yapı	1
	Çok Boyutlu Yapı	12
	İlişkisel Yapı	11
	Soyutlanmış Yapı	-
Teknoloji ve Yaşam	Tek Boyutlu Yapı	-
	Çok Boyutlu Yapı	8

	İlişkisel Yapı	8
	Soyutlanmış Yapı	12
Üretimden Tüketime	Tek Boyutlu Yapı	8
	Çok Boyutlu Yapı	-
	İlişkisel Yapı	10
	Soyutlanmış Yapı	5
Toplum İçin Çalışanlar	Tek Boyutlu Yapı	16
	Çok Boyutlu Yapı	-
	İlişkisel Yapı	9
	Soyutlanmış Yapı	5
Küresel Etkileşim	Tek Boyutlu Yapı	8
	Çok Boyutlu Yapı	5
	İlişkisel Yapı	6
	Soyutlanmış Yapı	-

Tablo 7’de 5. sınıf ünite değerlendirme sorularının SOLO Taksonomisi basamaklarına göre sınıflandırılmasında soruların büyük çoğunluğunun tek boyutlu yapıda olduğu gözlemlenmiştir. “Toplum İçinde Ben” ünitesinde en çok soyutlanmış yapı basamağında sorular yer alırken “Ülkem, Kültürüm ve Tarihim” ünitesinde tek boyutlu yapı, “Yaşadığımız Yer” ünitesinde çok boyutlu yapı soruları öne çıkmaktadır. "Teknoloji ve Yaşam" ünitesinde soyutlanmış yapı soruları, "Üretimden Tüketime" ünitesinde ise ilişkisel yapı soruları en fazla bulunan soru türleridir. Genel olarak doğruyanlış sorularının ve çoktan seçmeli soruların en yaygın etkinlik tipleri olduğu tespit edilmiştir.

Tablo 8

5. Sınıf Ünite Değerlendirme Sorularının SOLO Taksonomisi ile Uyum Durumu

Uyum Durumu	SOLO Taksonomisi Basamağı				Toplam
	Tek Boyutlu Yapı	Çok Boyutlu Yapı	İlişkisel Yapı	Soyutlanmış Yapı	
Uyumlu	55	13	7	-	75
Uyumsuz	4	16	45	41	106
Toplam	59	29	52	41	181

Tablo 8, 5. sınıf ünite değerlendirme sorularının SOLO Taksonomisi düzeylerine uygunluk durumunu gösteren bir sınıflandırmayı sunmaktadır. Yapılan incelemeye göre toplamda 181 sorudan yalnızca 75’i SOLO Taksonomisi’nin belirlediği düzeylere uygunken 106 soru bu düzeylerle uyumsuzdur. Soruların yapısal dağılımına bakıldığında, tek boyutlu yapıda 55 soru, çok boyutlu yapıda 13 soru ve ilişkisel yapıda 7 soru uygun şekilde yer alırken soyutlanmış yapı basamağındaki 41 sorunun ise belirtilen kazanımlarla örtüşmediği görülmüştür. Bu durum, bazı soruların SOLO Taksonomisi düzeyini tam olarak karşılamadığını ve dersin içerik ve değerlendirme sorularının daha dikkatlice gözden geçirilmesi gerektiğini göstermektedir.

3.3. 6.Sınıf Sosyal Bilgiler Kazanımları ve Ünite Sorularının SOLO Taksonomisi Temelinde İncelenmesi

Bu bölümde, 6. sınıfa ait kazanımlar ve ünite değerlendirme soruları SOLO Taksonomisi temelinde ele alınmıştır. Bu inceleme sosyal bilgiler dersinin her bir öğrenme alanının ve ünitesinin ne kadar derinlemesine ve çok boyutlu öğrenmeyi gerektirdiğini anlamaya yönelik yapılmıştır.

Tablo 9*6. Sınıf Kazanımlarının SOLO Taksonomisi Düzeylerine Göre İncelenmesi*

Öğrenme Alanları	SOLO Taksonomisi Basamakları				Toplam
	Tek Boyutlu Yapı	Çok Boyutlu Yapı	İlişkisel Yapı	Soyutlanmış Yapı	
Birey ve Toplum	-	1	2	2	5
Kültür ve Miras	1	-	4	-	5
İnsanlar, Yerler ve Çevreler	1	2	1	-	4
Bilim, Teknoloji ve Toplum	-	1	2	1	4
Üretim, Dağıtım ve Tüketim	-	1	4	1	6
Etkin Vatandaşlık	2	-	4	-	6
Küresel Bağlantılar	1	1	1	1	4
Toplam	6	5	18	5	34

Tablo 9, 6. sınıf kazanımlarının SOLO Taksonomisi basamaklarına göre dağılımını göstermektedir. Kazanımlardan 6 tanesi tek boyutlu yapıda, 5 tanesi çok boyutlu yapıda, 18 tanesi ilişkisel yapıda, 5 tanesi soyutlanmış yapıda yer almaktadır. Tek boyutlu yapı, özellikle “Birey ve Toplum”, “Bilim, Teknoloji ve Toplum” ve “Üretim, Dağıtım ve Tüketim” öğrenme alanlarında yer almamaktadır. “Kültür ve Miras” ve “Etkin Vatandaşlık” alanlarında ise çok boyutlu ve soyutlanmış yapı bulunmamaktadır. Ayrıca, “İnsanlar, Yerler ve Çevreler” öğrenme alanında soyutlanmış yapıda bir kazanım bulunmamaktadır. Aşağıda SOLO Taksonomisi’nin her bir basamağına karşılık gelen 6. sınıf kazanımlarından birer örnek verilmiştir.

Tablo 10*SOLO Taksonomisi basamaklarını karşılayan 6. sınıf kazanımlarına örnekler*

SOLO Taksonomisi Basamakları	Kazanımlar
Tek Boyutlu Yapı	SB.6.3.3. Türkiye’nin temel beşerî coğrafya özelliklerini ilgili haritalar üzerinde gösterir.
Çok Boyutlu Yapı	SB.6.5.6. İlgi duyduğu mesleklerin gerektirdiği kişilik özelliklerini, becerileri ve eğitim sürecini araştırır.
İlişkisel Yapı	SB.6.1.2. Sosyal, kültürel ve tarihi bağların toplumsal birlikteliğin oluşmasındaki yerini ve rolünü analiz eder.
Soyutlanmış Yapı	SB.6.5.3. Türkiye’nin coğrafi özelliklerini dikkate alarak yatırım ve pazarlama proje önerileri hazırlar.

Tablo 10’da SOLO Taksonomisi’nin basamaklarını temsil eden 6. sınıf sosyal bilgiler dersi kazanımlarına örnekler yer almaktadır. Bu örnekler öğrencilerin bilişsel gelişim sürecinde bilgi ve becerilerini nasıl yapılandırdıklarını göstermektedir. Tek boyutlu yapı basamağındaki kazanım, öğrencinin Türkiye’nin beşerî coğrafya özelliklerini haritalar üzerinde göstererek temel bilgi ve tanıma düzeyinde öğrenme gerçekleştirdiğini yansıtmaktadır. Çok boyutlu yapı düzeyindeki kazanım, öğrencinin farklı mesleklerle ilgili çeşitli unsurları (kişilik özellikleri, beceriler, eğitim süreci) araştırarak çok yönlü bilgi edinmesini sağlamaktadır. İlişkisel yapı basamağında öğrenci, toplumsal birlikteliği etkileyen sosyal, kültürel ve tarihî bağlar arasında anlamlı ilişkiler kurmakta ve analiz

yapabilmektedir. Soyutlanmış yapı düzeyindeki kazanımda ise öğrenci, edindiği bilgileri yeni bir bağlama taşıyarak Türkiye'nin coğrafi özelliklerinden yola çıkan özgün proje önerileri geliştirmektedir.

Tablo 11

6. Sınıf Ünite Sorularının SOLO Taksonomisi Düzeylerine Göre İncelenmesi

Ünite	SOLO Taksonomisi Basamağı	Soru Sayısı
Biz ve Değerlerimiz	Tek Boyutlu Yapı	-
	Çok Boyutlu Yapı	5
	İlişkisel Yapı	13
	Soyutlanmış Yapı	12
Tarihe Yolculuk	Tek Boyutlu Yapı	11
	Çok Boyutlu Yapı	-
	İlişkisel Yapı	24
Yeryüzünde Yaşam	Soyutlanmış Yapı	-
	Tek Boyutlu Yapı	9
	Çok Boyutlu Yapı	21
	İlişkisel Yapı	6
Bilim ve Teknoloji Hayatımızda	Soyutlanmış Yapı	-
	Tek Boyutlu Yapı	-
	Çok Boyutlu Yapı	12
	İlişkisel Yapı	13
Üretiyorum, Tüketiyorum, Bilinçliyim	Soyutlanmış Yapı	9
	Tek Boyutlu Yapı	-
	Çok Boyutlu Yapı	3
	İlişkisel Yapı	29
Yönetime Katılıyorum	Soyutlanmış Yapı	4
	Tek Boyutlu Yapı	10
	Çok Boyutlu Yapı	-
	İlişkisel Yapı	23
Uluslararası İlişkilerimiz	Soyutlanmış Yapı	-
	Tek Boyutlu Yapı	19
	Çok Boyutlu Yapı	3
	İlişkisel Yapı	6
	Soyutlanmış Yapı	-

Tablo 11'de her bir ünitenin SOLO Taksonomisi basamaklarına göre değerlendirilmesi yer almaktadır. Ünite değerlendirme soruları incelendiğinde "Biz ve Değerlerimiz" ile "Tarihe Yolculuk" ünitelerinde en çok ilişkisel yapı, "Yeryüzünde Yaşam" ünitesinde çok boyutlu yapı, "Bilim ve Teknoloji Hayatımızda", "Üretiyorum, Tüketiyorum, Bilinçliyim" ve "Yönetime Katılıyorum" ünitelerinde ise en çok ilişkisel yapı soruları yer almaktadır. "Uluslararası İlişkilerimiz" ünitesinde ise tek boyutlu yapıda sorular daha fazla bulunmaktadır. Genel olarak en fazla yer alan SOLO Taksonomisi basamağı ilişkisel yapı olmuştur. Etkinlik tipi açısından da en çok doğru-yanlış soruları kullanılmaktadır.

Tablo 12

6. Sınıf Ünite Değerlendirme Sorularının SOLO Taksonomisi ile Uyum Durumu

Uyum Durumu	SOLO Taksonomisi Basamağı				Toplam
	Tek Boyutlu Yapı	Çok Boyutlu Yapı	İlişkisel Yapı	Soyutlanmış Yapı	
Uyumlu	34	24	35	-	93
Uyumsuz	15	20	79	25	139
Toplam	49	44	114	25	232

Tablo 12, 6. sınıf ünite değerlendirme sorularının SOLO Taksonomisine göre hangi düzeylere uyduğunu göstermektedir. Yapılan değerlendirmelere göre toplamda 232 sorudan 93'ü SOLO Taksonomisine uygunken 139 soru bu düzeylerle uyumlu değildir. Soruların dağılımı incelendiğinde tek boyutlu yapıda 34, çok boyutlu yapıda 24 ve ilişkisel yapıda 35 sorunun doğru düzeyde olduğu belirlenmiştir. Ancak tek boyutlu yapıda 15, çok boyutlu yapıda 20, ilişkisel yapıda 79 ve soyutlanmış yapıda 25 sorunun SOLO Taksonomisi düzeyini karşılamadığı tespit edilmiştir. Bu bulgular, bazı soruların SOLO düzeyine tam olarak uyum sağlamadığını ve soruların içerik açısından gözden geçirilmesi gerektiğini göstermektedir.

3.4. 7.Sınıf Sosyal Bilgiler Kazanımları ve Ünite Sorularının SOLO Taksonomisi Temelinde İncelenmesi

Bu bölümde, 7. sınıf sosyal bilgiler dersi kazanımları ve ünite değerlendirme soruları SOLO Taksonomisi'nin farklı düzeylerine göre incelenmiştir. Bu inceleme ile öğrenme alanının ve ünite değerlendirme sorularının SOLO Taksonomisine uyumu değerlendirilmiştir.

Tablo 13

7. Sınıf Kazanımlarının SOLO Taksonomisi Düzeylerine Göre İncelenmesi

Öğrenme Alanları	SOLO Taksonomisi Basamakları				Toplam
	Tek Boyutlu Yapı	Çok Boyutlu Yapı	İlişkisel Yapı	Soyutlanmış Yapı	
Birey ve Toplum	-	-	2	2	4
Kültür ve Miras	3	-	2	1	5
İnsanlar, Yerler ve Çevreler	1	-	2	1	4
Bilim, Teknoloji ve Toplum	-	1	2	1	4
Üretim, Dağıtım ve Tüketim	2	-	2	2	6
Etkin Vatandaşlık	1	-	3	-	4
Küresel Bağlantılar	2	-	1	1	4
Toplam	9	1	14	7	31

Tablo 13, 7. sınıf kazanımlarının SOLO Taksonomisi basamaklarına göre dağılımını göstermektedir. 31 kazanımın 9'u tek boyutlu yapıda, 1'i çok boyutlu yapıda, 14'ü ilişkisel yapıda ve 7'si soyutlanmış yapıda yer almaktadır. Özellikle "Birey ve Toplum" ve "Bilim, Teknoloji ve Toplum" alanlarında tek boyutlu yapı bulunmazken "Bilim, Teknoloji ve Toplum" haricindeki diğer alanlarda çok boyutlu yapıda kazanım bulunmamaktadır. Ayrıca "Etkin Vatandaşlık" alanında soyutlanmış yapı

basamağında bir kazanım bulunmamaktadır. Aşağıda SOLO Taksonomisi'nin her bir basamağına karşılık gelen 7. sınıf kazanımlarından birer örnek verilmiştir:

Tablo 14

SOLO Taksonomisi basamaklarını karşılayan 7. sınıf kazanımlarına örnekler

SOLO Taksonomisi Basamakları	Kazanımlar
Tek Boyutlu Yapı	SB.7.2.3. Avrupa'daki gelişmelerle bağlantılı olarak Osmanlı Devleti'ni değişime zorlayan süreçleri kavrar.
Çok Boyutlu Yapı	SB.7.4.1. Bilginin korunması, yaygınlaştırılması ve aktarılmasında değişim ve sürekliliği inceler.
İlişkisel Yapı	SB.7.1.3. Medyanın sosyal değişim ve etkileşimdeki rolünü tartışır.
Soyutlanmış Yapı	SB.7.5.2. Üretim teknolojisindeki gelişmelerin sosyal ve ekonomik hayata etkilerini değerlendirir.

Tablo 14'te SOLO Taksonomisi'nin basamaklarını yansıtan 7. sınıf sosyal bilgiler dersi kazanımlarına örnekler sunulmuştur. Bu örnekler, öğrencilerin öğrenme sürecinde bilgi ve düşünme becerilerinin basitten karmaşığa nasıl geliştiğini ortaya koymaktadır. Tek boyutlu yapı düzeyindeki kazanım, öğrencinin Osmanlı Devleti'nin Avrupa'daki gelişmelerden nasıl etkilendiğini kavrayarak tarihsel süreçleri temel düzeyde anlamasını sağlamaktadır. Çok boyutlu yapı basamağındaki kazanımda öğrenci, bilginin korunması, yaygınlaştırılması ve aktarılması süreçlerini inceleyerek konuyu farklı yönleriyle değerlendirmektedir. İlişkisel yapı düzeyinde, medyanın sosyal değişim ve etkileşimdeki rolü tartışılarak öğrencinin farklı kavramlar arasında anlamlı bağlar kurması sağlanmaktadır. Soyutlanmış yapı düzeyindeki kazanım ise öğrencinin üretim teknolojilerindeki gelişmeleri analiz edip bunların sosyal ve ekonomik yaşama etkilerini değerlendirerek üst düzey düşünme becerileri sergilediğini göstermektedir.

Tablo 15

7. Sınıf Ünite Sorularının SOLO Taksonomisi Düzeylerine Göre İncelenmesi

Ünite	SOLO Taksonomisi Basamağı	Soru Sayısı	
İletişim ve İnsan İlişkileri	Tek Boyutlu Yapı	-	
	Çok Boyutlu Yapı	-	
	İlişkisel Yapı	10	
	Soyutlanmış Yapı	11	
Türk Tarihine Yolculuk	Tek Boyutlu Yapı	17	
	Çok Boyutlu Yapı	-	
	İlişkisel Yapı	11	
Soyutlanmış Yapı	Soyutlanmış Yapı	-	
	Ülkemizde Nüfus	Tek Boyutlu Yapı	3
		Çok Boyutlu Yapı	-
İlişkisel Yapı		11	
Soyutlanmış Yapı	Soyutlanmış Yapı	7	
	Zaman İçinde Bilim	Tek Boyutlu Yapı	-
		Çok Boyutlu Yapı	7
İlişkisel Yapı		17	
Soyutlanmış Yapı	5		

Ekonomi ve Sosyal Hayat	Tek Boyutlu Yapı	6
	Çok Boyutlu Yapı	-
	İlişkisel Yapı	8
	Soyutlanmış Yapı	10
Yaşayan Demokrasi	Tek Boyutlu Yapı	5
	Çok Boyutlu Yapı	-
	İlişkisel Yapı	15
	Soyutlanmış Yapı	-
Ülkeler Arası Köprüler	Tek Boyutlu Yapı	9
	Çok Boyutlu Yapı	-
	İlişkisel Yapı	7
	Soyutlanmış Yapı	9

Tablo 15'te 7. sınıf ünite değerlendirme sorularının SOLO Taksonomisi basamaklarına göre sınıflandırılması yer almaktadır. Elde edilen bulgular ışığında "İletişim ve İnsan İlişkileri" ünitesinde en çok ilişkisel yapı, "Türk Tarihine Yolculuk" ünitesinde en çok tek boyutlu yapı, "Ülkemizde Nüfus" ünitesinde en çok ilişkisel yapı, "Zaman İçinde Bilim" ünitesinde en çok ilişkisel yapı, "Ekonomi ve Sosyal Hayat" ünitesinde en çok soyutlanmış yapı, "Yaşayan Demokrasi" ünitesinde en çok ilişkisel yapı, "Ülkeler Arası Köprüler" ünitesinde ise hem tek boyutlu hem soyutlanmış yapı bulunmuştur. Genel olarak bakıldığında en çok ilişkisel yapı basamağına ait sorular dikkat çekmektedir. Ayrıca etkinlik tipi olarak en çok doğru-yanlış soruları öne çıkmaktadır.

Tablo 16

7. Sınıf Ünite Değerlendirme Sorularının SOLO Taksonomisi ile Uyum Durumu

Uyum Durumu	SOLO Taksonomisi Basamağı				
	Tek Boyutlu Yapı	Çok Boyutlu Yapı	İlişkisel Yapı	Soyutlanmış Yapı	Toplam
Uyumlu	28	2	13	1	44
Uyumsuz	12	5	66	41	124
Toplam	40	7	79	42	168

Tablo 16, 7. sınıf ünite değerlendirme sorularının SOLO Taksonomisine uygunluk düzeylerini göstermektedir. Bulgulara göre toplamda 168 sorunun 44'ü SOLO Taksonomisi ile uyumlu iken 124 sorunun uyumlu olmadığı görülmüştür. Soruların genel dağılımı incelendiğinde tek boyutlu yapıda 28, çok boyutlu yapıda 2, ilişkisel yapıda 13 ve soyutlanmış yapıda 1 sorunun SOLO Taksonomisi düzeyinde olduğu görülmüştür. Bununla birlikte tek boyutlu yapıda 12, çok boyutlu yapıda 5, ilişkisel yapıda 66 ve soyutlanmış yapıda 41 sorunun ise SOLO Taksonomisi düzeyine uygun olmadığı belirlenmiştir. Bu bulgular, soruların büyük bir kısmının SOLO Taksonomisi düzeyine uymadığını ve ünite değerlendirmelerinin daha dikkatli bir şekilde gözden geçirilmesi gerektiğini ortaya koymaktadır.

Sosyal bilgiler ders kitabından değerlendirme sorusu örnekleri ve bu soruların karşılık geldiği SOLO taksonomisi düzeyleri aşağıda verilmiştir.

Tek Boyutlu Yapı

7. Aşağıda verilen kişi ya da kurumlardan hangisi yürütme görevini yerine getirir?
- A) Bağımsız mahkemeler
 - B) Cumhurbaşkanı
 - C) Milletvekilleri
 - D) TBMM

Bu soru, öğrencinin yalnızca belirli bir bilgiyi hatırlama ve tanıma düzeyindeki bilişsel becerisini ölçmektedir. Öğrenciden yürütme organını doğru şekilde belirlemesi beklenmekte, bu süreçte herhangi bir analiz veya ilişkilendirme yapılmamaktadır. Dolayısıyla soru, bilginin doğrudan hatırlanmasına dayalı olup tek yönlü öğrenme düzeyini temsil etmektedir.

Çok Boyutlu Yapı

C. Aşağıdaki haklar ile ilgili sorumlulukları eşleştiriniz.

HAK	SORUMLULUK
■ Okulda eğitim görmek	■ Çevreyi kirlletmemek
■ Oyun oynamak	■ Okula zamanında gitmek
■ Sağlıklı bir çevrede yaşamak	■ Oyuncakları zarar vermeden kullanmak

Bu soru, öğrencinin birden fazla bilgi unsurunu kullanmasını gerektirmekte ancak bu bilgiler arasında derinlemesine bir ilişki kurması beklenmemektedir. Öğrenci, hak ve sorumluluk kavramlarını ayrı ayrı eşleştirme yapar. Böylece birden fazla bilgiyi düzenleme ve sınıflandırma becerisi ölçülmekte, bu yönüyle soru çok boyutlu bilgi kullanımını düzeyinde yer almaktadır.

İlişkisel Yapı

3. Ülkemizin çeşitli yerleri ile kendi çevrenizin kültürel özellikleri arasında neden benzerlikler ve farklılıklar vardır?

Bu soru, öğrencinin farklı kavramlar arasında anlamlı ilişkiler kurma ve neden-sonuç temelli açıklamalar yapma becerisini ölçmektedir. Öğrenci, kültürel benzerlik ve farklılıkları coğrafi, sosyal ve tarihî unsurlarla ilişkilendirerek analiz eder. Bu bağlamda soru, bilgilerin bütünleştirildiği ve anlamlı bir yapı hâline getirildiği ilişkisel düşünme düzeyini yansıtmaktadır.

Soyutlanmış Yapı

21. Üç tane küresel sorun belirleyerek bu sorunların çözümüne ilişkin önerilerinizi yazınız.

Bu soru, öğrencinin edindiği bilgileri yeni durumlara aktararak özgün fikirler geliştirme becerisini ölçmektedir. Öğrenciden çevresini daha yaşanabilir hâle getirmek için özgün çözüm önerileri sunması istenmekte, bu da yaratıcı düşünme ve soyutlama süreçlerini içermektedir. Dolayısıyla soru, bilginin yeniden yapılandırıldığı ve yenilikçi biçimde kullanıldığı soyutlanmış yapı düzeyini temsil etmektedir.

4. Sonuç, Tartışma ve Öneriler

2018 Sosyal Bilgiler Öğretim Programı'nda yer alan kazanımlar ve ders kitaplarındaki ünite değerlendirme sorularının SOLO Taksonomisi çerçevesinde incelenmesi Türk eğitim sisteminin karşılaştığı bazı zorlukları gözler önüne sermektedir. Özellikle, üst düzey bilişsel süreçlerin yeterince ele alınmaması, öğrencilerin eleştirel düşünme ve problem çözme becerilerinin gelişimini sınırlayabilmektedir. Bu doğrultuda, Türkiye'de eğitim sisteminin güncel ihtiyaçlarını karşılamayı amaçlayan Maarif Modeli önemli bir adım olarak öne çıkmaktadır. 2024 yılında Millî Eğitim Bakanlığı tarafından benimsenen bu model, eğitimde kaliteyi artırmayı ve öğrencilerin yeteneklerini geliştirmeyi hedefleyen bütüncül bir yaklaşım sunmaktadır (MEB, 2024). Maarif Modelinin temel unsurlarından biri, öğretmenlerin sürekli mesleki gelişimini teşvik etmektir. Bu kapsamda, eğitimcilerin kariyer gelişimlerini destekleyen yapılar oluşturulması, eğitim sisteminde yenilikçilik ve yaratıcılığın güçlenmesine katkı sağlamaktadır. Ayrıca, modelin önemli hedeflerinden biri de öğrencilerin hayat boyu öğrenme becerilerini geliştirmeye yönelik kazanımlara odaklanmasıdır. Bu yaklaşım, sosyal bilgiler öğretim programının üst düzey bilişsel süreçleri destekleme hedefiyle uyumludur. Eğitimde sürdürülebilirliği sağlamak adına, öğrencilerin yalnızca bilgi edinmekle kalmayıp aynı zamanda analiz, karşılaştırma ve sentezleme becerilerini de kazanmaları büyük önem taşımaktadır. Maarif Modelinin uygulanmasında kritik rol oynayan yapılardan biri de Öğretmen Akademisi'dir. Bu akademi, öğretmenlerin mesleki gelişimlerine katkıda bulunmak amacıyla oluşturulmuş bir platformdur ve eğitimcilerin ulusal ve uluslararası düzeyde güncel öğretim yöntemleri hakkında bilgi edinmelerini sağlamaktadır (MEB, 2024). Akademi bünyesinde sunulan eğitimler, öğretmenlerin üst düzey bilişsel süreçleri destekleyen öğretim stratejileri geliştirmelerine yardımcı olmayı hedeflemektedir. Bu doğrultuda, öğretmenler sosyal bilgiler gibi derslerde etkili öğretim metotları kullanarak öğrencilerin düşünme becerilerini geliştirebilmektedir. Literatür incelendiğinde, başarılı öğretim programlarının öğretmenlerin sürekli gelişim süreçleriyle doğrudan bağlantılı olduğu vurgulanmaktadır (Porcenaluk vd., 2023). Öğretmen Akademisi, öğretim tasarımı, öğrencilerin bilişsel gelişimi ve yüksek düzey düşünme becerilerinin kazandırılması gibi konularda eğitimcileri bilgilendirerek sosyal bilgiler dersinin daha nitelikli bir şekilde öğretilmesine katkı sunmaktadır. Sonuç olarak, Türkiye'de sosyal bilgiler öğretim programı ve ders kitaplarının öğrencilerin bilişsel süreçlerini geliştirmeye yönelik daha dengeli bir yapıya kavuşturulması gerekmektedir. Eğitimde yenilikçi stratejilerin benimsenmesi ve üst düzey bilişsel hedeflere ulaşılması açısından Maarif Modeli ve Öğretmen Akademisi gibi güncel yaklaşımlar büyük önem taşımaktadır. Özellikle, öğretmenlerin mesleki gelişimine verilen değer, öğretim programlarının etkinliğini artırarak öğrencilerin eleştirel düşünme ve problem çözme becerilerinin gelişimine katkı sağlamaktadır. Eğitim sisteminin değişen gereksinimlere uyum sağlayabilmesi için öğretim programlarının taksonomik çerçeveler doğrultusunda güncellenmesi önemlidir. SOLO Taksonomisi, öğrencilerin eleştirel düşünme becerilerini geliştirmeye katkı sağlayan ve üst düzey bilişsel hedeflere ulaşmayı destekleyen bir model sunmaktadır.

Bu çalışma, 2018 yılına ait Sosyal Bilgiler Öğretim Programı'ndaki kazanımlar ile ders kitaplarındaki ünite değerlendirme sorularının SOLO Taksonomisi çerçevesinde incelenmesiyle ilgili önemli veriler sunmaktadır. Eğitimde bilişsel süreçlerin etkililiğinin artırılması, öğrencilerin eleştirel düşünme, analiz yapma ve problem çözme becerilerini geliştirebilme açısından önemli bir rol oynar. Elde edilen bulgular, sosyal bilgiler öğretim programlarının ve ders kitaplarının, bilişsel becerilerin

geliştirilmesine ne derece katkıda bulunduğunu ve öğretim materyallerinin içeriklerinin üst düzey düşünme becerilerine nasıl hizmet ettiğini ortaya koymaktadır. Bu bağlamda, araştırmanın sonuçlarının Türk eğitim sistemi açısından gelecekteki uygulamalara ve öğretim programlarının geliştirilmesine ışık tutması beklenmektedir. Sosyal Bilgiler Öğretim Programı'nda yer alan kazanımların büyük çoğunluğunun üst düzey bilişsel süreçleri hedefleyen yapılar içinde yer aldığı tespit edilmiştir. Bu bulgu, aynı şekilde Bursa (2022) tarafından yapılan çalışmada da vurgulanmış ve sosyal bilgiler dersinde öğrencilerin daha derinlemesine düşünme ve analiz yapma becerilerinin geliştirilmesine yönelik bir eğilim olduğu belirtilmiştir. SOLO Taksonomisi, öğrencilerin bilişsel gelişimini değerlendirmede geniş bir perspektif sunarken bu çalışmanın sonuçları, özellikle soyutlanmış yapı basamağında yer alan kazanımların ve soruların yeterince karşılanmadığını ortaya koymaktadır. Benzer şekilde Arı (2023) hayat bilgisi dersi öğretim programındaki kazanımları SOLO Taksonomisi temelinde analiz etmiş ve kazanımların çoğunlukla ilişkisel düzeyde olduğunu, soyut düzeyde ise oldukça sınırlı kaldığını tespit etmiştir. Ayrıca çalışmada 4. ve 5. sınıflarda kazanımların alt ve üst düzey süreçler arasında dengeli bir şekilde dağıldığı görülmüştür. Ancak bu dengenin 6. sınıfta ilişkisel yapı basamağındaki yoğunluk ile bozulduğu gözlemlenmiştir. Bu durum, alt düzeyden üst düzey süreçlere geçişte kademeli bir artış beklenen bir öğrenme sürecine aykırıdır. Literatürde özellikle ortaokul öğrencilerinin üst düzey bilişsel süreçlere hazırlanmasında bu dengeye vurgu yapılmaktadır (Bağdat, 2013).

Gezer ve İlhan (2015) tarafından yapılan çalışmada, 2005 programının genelde daha çok alt düzey bilişsel becerilere hitap ettiği ortaya konmuştur. Buna karşın 2018 programının üst düzey bilişsel becerilere odaklandığı söylenebilir. Bu değişimin eğitim programlarının çağın gereklerine uyum sağlama çabasını yansıttığı söylenebilir (Kurudayıoğlu & Soysal, 2019). Ayrıca, sınıf düzeyi yükseldikçe üst düzey bilişsel becerilere yönelik kazanımların da arttığı gözlemlenmiştir. Bu durum, öğretim programlarının içerik ve beceri düzeylerinin sınıf seviyeleriyle uyumlu bir biçimde geliştiğini ortaya koyan Sosyal Bilgiler Öğretim Programı'nın Bloom Taksonomisine göre incelendiği bir çalışma ile benzerlik göstermektedir (Filiz & Baysal, 2019).

Çalışmada, ünite değerlendirme sorularının kazanımlarla uyumu da analiz edilmiştir. Öğrencilerin bilişsel gelişim düzeylerine uygun olmayan değerlendirme soruları öğrenme süreçlerini olumsuz etkileyebilir. Dolayısıyla ders kitaplarındaki değerlendirme sorularının öğretim programındaki kazanımlarla uyumlu olması çok önemlidir (Anderson & Krathwohl, 2001). Bulgular, özellikle 4. ve 5. sınıflarda alt düzey soruların daha fazla kazanımla örtüştüğünü, üst düzey soruların ise sınırlı bir şekilde kazanımları desteklediğini göstermektedir. Bu durum, değerlendirme sorularının yalnızca bilgiyi hatırlamaya odaklandığını ve öğrencilerin analiz, ilişkilendirme gibi becerilerini geliştirmede yetersiz kaldığını ortaya koymaktadır. Özellikle soyutlanmış yapı basamağında yer alan soruların, kazanımları karşılama düzeyinin oldukça düşük olması dikkat çekicidir. Ayrıca değerlendirme sorularının en çok tek boyutlu yapı basamağına, en az ise soyutlanmış yapı basamağına hitap ettiği tespit edilmiştir. Sosyal bilgiler ders kitaplarındaki değerlendirme soruları genellikle doğru-yanlış ve çoktan seçmeli şeklinde olduğu için öğrencilerin üst düzey bilişsel becerilerini ölçmekten ziyade bilgiyi hatırlatmaya yoğunlaşmaktadır (Kaya Öksüz & Gürgil, 2025). Öğretim stratejilerinin, öğrencilerin derinlemesine düşünme becerilerini yeterince teşvik edememesi, genellikle soruların bilişsel düzeyinin düşük olmasından kaynaklanmaktadır. Özellikle doğru-yanlış, boşluk doldurma ve çoktan seçmeli gibi sorular, alt düzey bilişsel becerileri ölçme konusunda etkilidir, ancak öğrencilerin eleştirel düşünme gibi daha yüksek düzey becerilerini geliştirmekte yetersiz kalmaktadır. Bu durum, Bahar, Nartgün, Durmuş ve Bıçak'ın (2006) yaptığı çalışmada da vurgulanan bir noktadır; açık uçlu soruların, üst düzey bilişsel kazanımların ölçülmesinde daha etkili bir yöntem olduğuna dikkat çekilmektedir. Öğretimde kullanılan soruların bilişsel karmaşıklığının artırılmasının öğrencilerin öğrenme süreçleri üzerinde olumlu bir etkisi olduğu söylenebilir. Ennis (2011) bu tür yüksek bilişsel soruların, özellikle öğrencilerin eleştirel düşünme ve problem çözme becerilerini güçlendirmede kritik bir rol oynadığını ifade etmektedir. Bu

nedenle, daha karmaşık ve açık uçlu soruların sorulması, öğrencilerin bu becerilerini geliştirmelerine olanak tanıyacaktır. SOLO Taksonomisi'nin Türkiye'deki eğitim sisteminde kullanımına ilişkin literatür, genellikle bu yöntemin etkili bir analiz aracı olduğunu vurgulamaktadır. Örneğin, Biggs ve Collis (1982), SOLO Taksonomisi'nin yalnızca öğrencilerin mevcut bilişsel düzeylerini değerlendirmek için değil, aynı zamanda öğretim programlarını yapılandırmak için de kullanılabileceğini belirtmiştir. Ancak, bu çalışmada olduğu gibi, Türkiye'de ders kitaplarının ve programlarının bu taksonomiyle uyumlu bir şekilde tasarlanmadığı görülmektedir. Sonuç olarak hem sosyal bilgiler öğretim programının hem de ders kitaplarının, öğrencilerin bilişsel süreçlerini geliştirme hedefiyle daha dengeli bir şekilde yapılandırılması gerekmektedir. Özellikle soyutlanmış yapı basamağındaki eksiklikler, öğrencilerin eleştirel düşünme ve problem çözme becerilerini geliştirmede bir engel teşkil etmektedir. Uluslararası eğitim programlarında üst düzey bilişsel süreçleri teşvik eden değerlendirme sorularına daha fazla yer verilmekte ve öğrencilerin küresel düzeyde rekabet edebilecek becerileri geliştirmesi teşvik edilmektedir (Bağdat, 2013).

SOLO Taksonomisi birçok farklı eğitim disiplinde yaygın bir şekilde kullanılmaktadır. Türkçe ve Edebiyat derslerinde, öğrencilerin dil becerileri, yazılı anlatım ve metin analizindeki bilişsel seviyelerini değerlendirmek için SOLO Taksonomisi etkin bir şekilde kullanılmıştır. Fen Bilgisi ve Kimya alanlarında yapılan çalışmalarda, öğrencilerin bilimsel kavramları anlamalarındaki derinlik ve problem çözme becerileri bu taksonomi ile analiz edilmiştir. Coğrafya dersinde, öğrencilerin harita okuma, coğrafi bilgileri ilişkilendirme ve çevresel olayları anlama düzeyleri incelenirken; Biyoloji derslerinde ise organizma ve ekosistem gibi soyut kavramların öğrenilme derinliği değerlendirilmiştir. Ayrıca, sanat ve müzik gibi yaratıcı disiplinlerde SOLO Taksonomisi kullanılarak, öğrencilerin estetik ve teknik becerilerindeki bilişsel gelişim ölçülmüştür. Bu disiplinlerdeki çalışmalar, SOLO Taksonomisi'nin, öğrencilere ait bilişsel düzeylerin daha net bir şekilde belirlenmesini sağladığını ve farklı alanlarda öğrenmenin derinliğini ortaya koyduğunu göstermektedir. Dönmez ve Zorluoğlu (2019) Fen Bilgisi öğretim programı kazanımlarını SOLO Taksonomisi ışığında incelemiş ve kazanımların büyük bir kısmının tek boyutlu ve ilişkisel düzeyde olduğunu tespit etmişlerdir. Soyut düzeydeki kazanımların azlığı, öğrencilerin yüksek düzey düşünme becerilerini geliştirmelerine engel olabilir. Bu durum, fen bilimleri gibi soyut düşünme ve sorgulama gerektiren bir alanda eksiklik yaratabilir (Krajcik & Blumenfeld, 2006). Türkçe dersi öğretim programında sözlü iletişim kazanımları üzerinden yapılan araştırmada temsil gücü en yüksek basamağın ilişkisel ve tek yönlü yapıya; temsil gücü en az basamağın ise çok yönlü ve soyutlanmış yapıya ait olduğu görülmektedir. Sınıf seviyesi arttıkça tek yönlü, çok yönlü ve ilişkisel yapıya denk gelen kazanım sayısı azalırken soyutlanmış yapıya denk gelen kazanım sayısının arttığı tespit edilmiştir (Göçer ve Kurt, 2016). Bu bulgu, öğrencilerin dil becerilerini geliştirmede daha fazla üst düzey bilişsel becerilerin ön plana çıkması gerektiğini göstermektedir (Mayer, 2002). Matematik eğitimi alanında SOLO Taksonomisi kullanılarak yapılan çeşitli çalışmalar bulunmaktadır. Karahan ve Ergene (2023) 2012-2022 yılları arasında Türkiye'de matematik eğitimi üzerine yapılan SOLO Taksonomisi çalışmaları üzerine bir meta-sentez yapmış ve bu çalışmaların büyük kısmının nitel yöntemle gerçekleştirildiğini, örneklemin çoğunlukla ortaokul öğrencilerinden oluştuğunu saptamıştır. Ayrıca, çok boyutlu yapı düzeyinin, diğer SOLO taksonomi düzeylerine göre daha baskın olduğu belirlenmiştir. Bu çalışmalar, Türkiye'de SOLO Taksonomisi'nin eğitim programlarının değerlendirilmesinde ve ders materyallerinin analizinde etkili bir araç olarak kullanıldığını göstermektedir. Sosyal bilgiler, fen bilgisi, Türkçe ve matematik gibi farklı alanlardaki bu analizler, öğretim programlarının ve ders materyallerinin bilişsel düzeylerini belirlemede önemli katkılar sunmaktadır.

Eğitim programlarının bilişsel hedeflere odaklanarak geliştirilmesi, öğrenci başarılarını artırmakta ve öğrenme süreçlerini daha etkili hâle getirmektedir. Bu bağlamda, sosyal bilgiler öğretim programlarının düzenlenmesinde SOLO Taksonomisi hem teorik hem de pratik açıdan büyük bir öneme

sahiptir. Elde edilen bulgular, eğitimde yenilikçi yaklaşımların benimsenmesi ve üst düzey bilişsel hedeflere ulaşma yönündeki çabaların sürdürülmesinin önemini ortaya koymaktadır. Ayrıca eğitim sisteminin sürekli değişen ihtiyaçlara uyum sağlaması için öğretim programlarının taksonomiler ışığında düzenlenmesi ve güncellenmesi gerekmektedir. SOLO Taksonomisi, öğrencilerin eleştirel düşünme becerilerini geliştirmelerine olanak tanıyan, üst düzey bilişsel hedeflere ulaşmada etkili bir çerçeve sunmaktadır.

4.1.4.Sınıf Sosyal Bilgiler Kazanımları ve Ünite Sorularına İlişkin Sonuç ve Tartışma

4. sınıf öğretim programı, toplam 33 kazanımı kapsayan bir yapıya sahiptir. Bu kazanımların 6'sı tek boyutlu yapıda, 9'u çok boyutlu yapıda, 12'si ilişkisel yapıda ve 6'sı soyutlanmış yapıda yer almaktadır. Tek boyutlu ve çok boyutlu yapıdaki kazanımlar, alt düzey bilişsel becerilere yönelik kazanımları temsil ederken ilişkisel ve soyutlanmış yapıdaki kazanımlar ise üst düzey bilişsel becerilere işaret etmektedir. 4. sınıf kazanımlarının dağılımı incelendiğinde, alt düzey ve üst düzey bilişsel becerilerin birbirine yakın bir şekilde dengelendiği söylenebilir. Ferman Yayıncılık'ın yayımladığı 4. sınıf Sosyal bilgiler ders kitabındaki ünite sonu değerlendirme soruları, SOLO Taksonomisi perspektifinden incelendiğinde, soruların çoğunluğunun tek boyutlu ve çok boyutlu yapıda yer aldığı gözlemlenmiştir. Bununla birlikte, ilişkisel yapıya ait sorular oldukça fazla yer tutmakta, soyutlanmış yapıda ise sınırlı sayıda soru bulunmaktadır. Ancak, kazanımlarla uyumlu soruların dağılımına bakıldığında, yalnızca tek boyutlu ve çok boyutlu yapıdaki soruların önemli bir kısmının bu uyumu sağladığı görülmektedir. Fakat ilişkisel ve soyutlanmış yapılar, kazanımların çoğuyla uyumlu değildir. Sonuç olarak, ünite değerlendirme sorularında tek boyutlu yapı basamağındaki kazanımlar en fazla yer alırken soyutlanmış yapı basamağındaki kazanımlar ise çok daha sınırlı bir şekilde temsil edilmektedir.

4. sınıf düzeyinde, kazanımların bilişsel yapıları açısından dengenin korunduğu gözlemlenmiş, ancak ünite sonu değerlendirme sorularında tek boyutlu ve çok boyutlu yapıdaki soruların daha fazla yer aldığı tespit edilmiştir. Bu durum, alt düzey bilişsel becerilerin daha fazla vurgulandığını işaret etmektedir (Mayer, 2002). Kazanımların üst düzey bilişsel becerileri hedefleyen yapılarının daha dengeli bir dağılıma sahip olmasına rağmen, değerlendirme sorularında bu dengenin yeterince yansıtılmadığı söylenebilir (Bloom vd., 1956).

4.2. 5.Sınıf Sosyal Bilgiler Kazanımları ve Ünite Sorularına İlişkin Sonuç ve Tartışma

5. sınıf öğretim programı, toplam 33 kazanımı içermektedir. Yapılan inceleme sonucunda, kazanımların 12'si tek boyutlu yapıda, 3'ü çok boyutlu yapıda, 11'i ilişkisel yapıda ve 7'si soyutlanmış yapıda yer almaktadır. Alt düzey bilişsel becerilere yönelik kazanımlar, tek boyutlu ve çok boyutlu yapı basamaklarında yoğunlaşırken üst düzey bilişsel beceriler ilişkisel ve soyutlanmış yapı basamaklarında yer almaktadır. 5. sınıf düzeyinde bilişsel düzeylerin dağılımında belirgin bir dengesizlik gözlemlenmemiştir. Özellikle tek boyutlu yapı ve ilişkisel yapı basamaklarında yoğunlaşma gözlemlenirken bu yapıların bilişsel dengeyi sağladığı söylenebilir. Tek boyutlu yapıda daha fazla kazanımın bulunması, "açıklar" ve "tanır" gibi fiillerin 5. sınıf kazanımlarında sıkça yer almasıyla açıklanabilir. MEB Yayıncılık'ın yayımladığı 5. sınıf sosyal bilgiler ders kitabındaki ünite sonu değerlendirme soruları, SOLO Taksonomisi açısından değerlendirildiğinde, soruların büyük kısmının tek boyutlu ve çok boyutlu yapıda yer aldığı görülmüştür. İlişkisel yapıya ait sorular ise belirli bir oranda bulunurken soyutlanmış yapıya ait soruların sayısı oldukça sınırlıdır. Kazanımlarla uyumlu soruların dağılımına bakıldığında tek boyutlu yapıdaki soruların çoğunun, çok boyutlu yapıdaki soruların ise yarıya yakınının kazanımları karşıladığı tespit edilmiştir. İlişkisel ve soyutlanmış yapılarda, kazanımlarla uyumsuz sorulara daha fazla yer verildiği gözlemlenmiştir. Sonuç olarak, tek boyutlu yapı basamağındaki kazanımların ünite değerlendirme sorularında en yüksek düzeyde karşılandığı; soyutlanmış yapı basamağındaki kazanımların ise en düşük düzeyde karşılandığı tespit edilmiştir.

5. sınıf düzeyinde, tek boyutlu ve çok boyutlu kazanımların yoğunluğu, öğrencilerin temel kavramları anlamlandırma ve tanıma becerilerini geliştirmeye yönelik bir çaba olarak değerlendirilebilir (Marzano & Kendall, 2007). Ünite sonu sorularında özellikle soyut yapıda soruların azlığı, üst düzey bilişsel becerilerin geliştirilmesinde eksiklik yaratabilir (Resnick, 1987).

4.3. 6.Sınıf Sosyal Bilgiler Kazanımları ve Ünite Sorularına İlişkin Sonuç ve Tartışma

6. sınıf öğretim programı, toplam 34 kazanımı içermektedir. Yapılan inceleme sonucunda, kazanımların 7'si tek boyutlu yapıda, 4'ü çok boyutlu yapıda, 18'i ilişkisel yapıda ve 5'i soyutlanmış yapıda yer almaktadır. Alt düzey bilişsel becerilere yönelik kazanımlar tek boyutlu ve çok boyutlu yapı basamaklarında yoğunlaşırken üst düzey bilişsel beceriler ilişkisel ve soyutlanmış yapı basamaklarında yer almaktadır. 4. ve 5. sınıf düzeyleriyle karşılaştırıldığında 6. sınıf düzeyinde bilişsel düzeylerin dağılımında bir dengesizlik gözlemlenmektedir. Özellikle kazanımların yoğun olarak ilişkisel yapı basamağında yer alması dikkat çekmektedir. Bu eğilim, SOLO Taksonomisine ait "analiz yapar" ve "sonuç çıkarır" gibi fiillerin 6. sınıf kazanımlarında daha yoğun olarak yer almasıyla açıklanabilir. Anadolu Yayıncılık'ın yayımladığı 6. sınıf sosyal bilgiler ders kitabındaki ünite sonu değerlendirme soruları incelendiğinde, soruların büyük kısmının ilişkisel yapı basamağında yoğunlaştığı, diğer yapıların ise daha dengeli bir şekilde dağıldığı görülmüştür. Bu soruların çoğu, özellikle ilişkisel yapı üzerinde yoğunlaşırken tek boyutlu ve çok boyutlu yapılar da önemli bir yer tutmaktadır. İlişkisel yapıya ait sorular, diğer yapılarla karşılaştırıldığında en fazla sayıya sahipken soyutlanmış yapıda soruların sayısı daha düşük kalmaktadır. Ünite değerlendirme sorularının büyük çoğunluğu, tek boyutlu, çok boyutlu ve ilişkisel yapıları kapsamakta olup her bir yapı için belirli bir düzeyde uyum sağlanmıştır. Ancak soyutlanmış yapıya ait sorular, kazanımların çoğuyla uyumlu değildir. Sonuç olarak, ünite değerlendirme sorularının SOLO Taksonomisine göre incelenmesinde, ilişkisel yapı basamağındaki kazanımların en yüksek seviyede yer aldığı, soyutlanmış yapı basamağındaki kazanımların ise en düşük seviyede karşılandığı belirlenmiştir.

6. sınıf düzeyinde ise kazanımların büyük bir kısmının ilişkisel yapıda yer aldığı "analiz etme" ve "sonuç çıkarma" gibi üst düzey bilişsel becerileri destekleyen hedefleri kapsadığı gözlemlenmiştir. Ünite sonu değerlendirme sorularının da ilişkisel yapıya yoğunlaştığı ve ilgili kazanımları destekleyen bir değerlendirme yönteminin benimsendiğini göstermektedir (Shulman, 1986). Ancak, soyut yapıda yer alan kazanımların yetersiz temsili, yaratıcı ve eleştirel düşünme becerilerinin gelişimini engelleyebilecek bir durum olarak değerlendirilebilir (Vygotsky, 1978).

4.4. 7. Sınıf Sosyal Bilgiler Kazanımları ve Ünite Sorularına İlişkin Sonuç ve Tartışma

7. sınıf öğretim programı, toplam 31 kazanımı içermekte olup yapılan inceleme sonucunda kazanımların 9'u tek boyutlu, 1'i çok boyutlu, 14'ü ilişkisel ve 7'si soyutlanmış yapıda yer almıştır. Bu dağılım, kazanımların büyük bir kısmının üst düzey bilişsel becerilerle ilişkilendirilen ilişkisel ve soyutlanmış yapılarda yoğunlaştığını göstermektedir. Ekoyay Yayıncılık'ın yayımladığı 7. sınıf sosyal bilgiler ders kitabındaki ünite sonu değerlendirme sorularından elde edilen verilere göre soruların büyük kısmı ilişkisel yapı basamağında yer almaktadır ve bu soruların sayısal yoğunluğu dikkat çekicidir. Ayrıca, tek boyutlu yapıda yer alan sorular, kazanımlara uygun SOLO Taksonomisi düzeyini karşılayan en yüksek orana sahipken soyutlanmış yapıdaki sorular ise en düşük oranda bu düzeyle uyumludur. Bu sonuç, 7. sınıf kazanımlarının daha çok üst düzey bilişsel becerilere yönelik soruları içerdiğini ve özellikle ilişkisel yapıdaki soruların daha fazla yer aldığını ortaya koymaktadır. Diğer yapılarla kıyaslandığında, tek boyutlu yapıdaki kazanımlar daha fazla karşılanırken soyutlanmış yapıdaki soruların kazanımlarla uyumu en düşük seviyededir.

7. sınıf düzeyinde, kazanımların önemli bir kısmının ilişkisel ve soyut yapıda olması, bu düzeyde üst düzey bilişsel becerilere ağırlık verildiğini göstermektedir. Bununla birlikte, ünite sonu

sorularının kazanımlarla uyumunun yeterli olmadığı, özellikle soyut yapıda kazanımların değerlendirme sorularına yeterince yansıtılmadığı dikkat çekmektedir. Bu durum, üst düzey bilişsel becerilerin gelişimini sınırlayabilir (Novak & Gowin, 1984).

4.5. Öneriler

- 4., 5., 6. ve 7. sınıf kazanımlarında alt düzey ve üst düzey bilişsel beceriler arasındaki dengeyi artırmak için özellikle soyut ve ilişkisel yapıları içeren kazanımlar artırılmalıdır. Bu şekilde, öğrencilerin analitik ve soyut düşünme becerileri de güçlendirilmiş olunur.
- Ünite sonu sorularının çoğunluğunun tek boyutlu ve çok boyutlu yapıda olduğu gözlemlenmiştir. Bu nedenle 2024 öğretim programında daha fazla ilişkisel ve soyut soruya yer verilmelidir. Bu değişiklik, öğrencilerin bilişsel becerilerinin daha geniş bir yelpazede ölçülmesine olanak tanıyacaktır.
- 4., 5., 6. ve 7. sınıf ders kitaplarında yer alan soruların SOLO Taksonomisine göre daha iyi yapılandırılması gerekmektedir. Özellikle ilişkisel ve soyutlanmış yapıdaki sorulara daha fazla yer verilmesi, öğrencilerin yüksek düzeyde düşünme becerilerini geliştirmelerine katkı sağlayacaktır.
- Ders kitaplarında yer alan değerlendirme soruları, öğrencilerin yalnızca temel bilgileri hatırlamalarını sağlamakla kalmamalı aynı zamanda öğrencilerin ilişkili düşünme ve soyutlama becerilerini kullanmalarını sağlayacak şekilde tasarlanmalıdır. Bu tür sorular, öğrencilerin gelişen bilişsel seviyelerine uygun olmalı ve daha derinlemesine düşünmeyi teşvik etmelidir.
- Kazanımlar ile sorular arasındaki uyum daha dikkatli bir şekilde gözden geçirilmelidir. 4. sınıf kazanımlarının çoğu tek boyutlu ve çok boyutlu yapıdayken bu kazanımların uygun şekilde yansıtıldığı sorulara daha fazla yer verilmelidir.

4.6. Araştırmanın Sınırlılıkları

- Araştırma, 4., 5., 6. ve 7. sınıf sosyal bilgiler dersi öğretim programı (2018) kazanımları ile sınırlıdır.
- İncelenen ders kitapları yalnızca yayınevi ve yayın yılı belirtilmiş olanlarla sınırlıdır.
- Araştırma, 4., 5., 6. ve 7. sınıf sosyal bilgiler ders kitaplarındaki ünite değerlendirme sorularını kapsamaktadır.

5. Kaynakça

- Anderson, L. W., & Krathwohl, D. R. (2001). *A taxonomy for learning, teaching, and assessing: A revision of Bloom's taxonomy of educational objectives*. Longman.
- Arı, S. (2023). SOLO taksonomisi temelinde hayat bilgisi dersi öğretim programı kazanımlarının incelenmesi. *Anadolu Dil ve Eğitim Dergisi*, 1(2), 58–68.
- Ayantaş, T. (2023). *İlkokul ve İmam Hatip Ortaokulu sosyal bilgiler 4. sınıf ders kitabı*. Ferman.
- Azer, H. (2019). *Ortaokul ve İmam Hatip Ortaokulu sosyal bilgiler 7. sınıf ders kitabı*. Ekoyay.
- Bağdat, O. (2013). *İlköğretim 8. sınıf öğrencilerinin cebirsel düşünme becerilerinin SOLO taksonomisi ile incelenmesi* (Tez No. 322083) [Yüksek lisans tezi, Eskişehir Osmangazi Üniversitesi]. Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi.
- Bahar, M., Nartgün, Z., Durmuş, S., & Bıçak, B. (2006). *Geleneksel-tamamlayıcı ölçme ve değerlendirme: Öğretmen el kitabı*. Pegem Akademi.

- Biggs, J. (1999). *Teaching for quality learning at university*. Open University.
- Biggs, J. B., & Collis, K. F. (1982). *Evaluating the quality of learning: The SOLO taxonomy (Structure of the observed learning outcome)*. Academic. <https://doi.org/10.1016/C2013-0-10375-3>
- Bloom, B. S., Harris, A. T., & Krathwohl, D. R. (1956). *Taxonomy of educational objectives: The classification of educational goals. Handbook I: Cognitive domain*. David McKay Company.
- Bowen, G. A. (2009). Document analysis as a qualitative research method. *Qualitative Research Journal*, 9(2), 27–40. <https://doi.org/10.3316/QRJ0902027>
- Brabrand, C., & Dahl, B. (2009). Using the SOLO taxonomy to analyze competence progression of university science curricula. *Higher Education*, 58(4), 531–549. <https://doi.org/10.1007/s10734-009-9210-4>
- Bursa, S. (2022). 2018 Sosyal Bilgiler Öğretim Programının SOLO taksonomisine göre incelenmesi. *İnönü Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 23(2), 1015–1032. <https://doi.org/10.17679/inuefd.1024442>
- Creswell, J. W. (2013). *Research design: Qualitative, quantitative, and mixed methods approaches* (4th ed.). SAGE.
- Creswell, J. W., & Poth, C. N. (2018). *Qualitative inquiry and research design: Choosing among five approaches* (4th ed.). SAGE.
- Dönmez, H., & Zorluoğlu, S. L. (2020). Fen bilimleri dersi öğretim programı 6., 7. ve 8. sınıf kazanımlarının SOLO taksonomisine göre incelenmesi. *Manisa Celal Bayar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 18(1), 85–95. <https://doi.org/10.18026/cbayarsos.547938>
- Ennis, R. H. (2011). *The nature of critical thinking: An outline of critical thinking dispositions and abilities*. University of Illinois.
- Evirgen, Ö., Özkan, J., & Öztürk, S. (2021). *Ortaokul ve İmam Hatip Ortaokulu sosyal bilgiler 5. sınıf ders kitabı*. Millî Eğitim Bakanlığı.
- Filiz, S. B., & Baysal, S. B. (2019). Sosyal bilgiler dersi öğretim programı kazanımlarının revize edilmiş Bloom taksonomisine göre analizi. *İnönü Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 20(1), 234–253. <https://doi.org/10.17679/inuefd.435796>
- Gezer, M., & İlhan, M. (2015). Sosyal bilgiler dersi öğretim programı kazanımları ile ders kitabı değerlendirme sorularının SOLO taksonomisine göre incelenmesi. *Sakarya Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, (29), 1–25.
- Göçer, A., & Kurt, A. (2016). Türkçe dersi öğretim programı 6, 7 ve 8. sınıf sözlü iletişim kazanımlarının SOLO taksonomisine göre incelenmesi. *Bitlis Eren Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 5(3), 1–18.
- Hattie, J., & Brown, G. T. L. (2004). *Cognitive processes in asTTle: The SOLO taxonomy*. University of Auckland.
- Karahan, M., & Ergene, Ö. (2023). SOLO taksonomisi bağlamında matematik eğitimi alanındaki araştırmaların analizi: Bir meta-sentez çalışması. *Disiplinlerarası Eğitim Dergisi: Teori ve Uygulama*, 5(2), 107–122. <https://doi.org/10.47157/jietp.1386034>
- Kaya Öksüz, G., & Gürgil, F. (2025). Sosyal bilgiler ders kitaplarındaki ünite değerlendirme sorularının yenilenmiş Bloom taksonomisine göre incelenmesi. *Türkiye Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 29(2), 529–546. <https://doi.org/10.20296/tsadergisi.1559435>

- Krajcik, J. S., & Blumenfeld, P. C. (2006). Project-based learning. In R. K. M. (Ed.), *Handbook of research on science education* (pp. 317–334). Lawrence Erlbaum Associates.
- Kurudayıoğlu, M., & Soysal, T. (2019). 2018 Türkçe dersi öğretim programı kazanımlarının 21. yüzyıl becerileri açısından incelenmesi. *Ahi Evran Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 5(2), 483–496. <https://doi.org/10.31592/aeusbed.621132>
- Marzano, R. J., & Kendall, J. S. (2007). *The new taxonomy of educational objectives*. Corwin.
- Mayer, R. E. (2002). Rote versus meaningful learning. *Theory Into Practice*, 41(4), 226–232. https://doi.org/10.1207/s15430421tip4104_4
- Merriam, S. B., & Tisdell, E. J. (2016). *Qualitative research: A guide to design and implementation*. Jossey-Bass.
- Miles, M. B., & Huberman, A. M. (1994). *Qualitative data analysis: An expanded sourcebook* (2nd ed.). SAGE.
- Millî Eğitim Bakanlığı. (2018). *Sosyal bilgiler dersi öğretim programı (İlkokul ve Ortaokul 4, 5, 6. ve 7. sınıflar)*. Millî Eğitim Bakanlığı.
- Millî Eğitim Bakanlığı. (2024a). *Millî Eğitim Akademisi* [Resmî web sitesi]. <https://milliegitimakademisi.com>
- Millî Eğitim Bakanlığı. (2024b). *Türkiye Yüzyılı Maarif Modeli*. <https://tymm.meb.gov.tr>
- Millî Eğitim Bakanlığı. (2024c). *Türkiye Yüzyılı Maarif Modeli öğretim programları ortak metni*. <https://tymm.meb.gov.tr/ortak-metin>
- Novak, J. D., & Gowin, D. B. (1984). *Learning how to learn*. Cambridge University.
- Porcenaluk, S., O’Neachtain, A., & Connolly, C. (2023). Reimagining a framework for teachers’ continuous professional development during curriculum reform. *Irish Educational Studies*, 42(4), 931–948. <https://doi.org/10.1080/03323315.2023.2250765>
- Resnick, L. B. (1987). *Education and learning to think*. National Academy.
- Shulman, L. S. (1986). Those who understand: Knowledge growth in teaching. *Educational Researcher*, 15(2), 4–14. <https://doi.org/10.3102/0013189X015002004>
- Silverman, D. (2016). *Qualitative research* (4th ed.). SAGE.
- Şahin, E. (2020). *Ortaokul ve İmam Hatip Ortaokulu sosyal bilgiler 6. sınıf ders kitabı*. Anadol.
- Vygotsky, L. S. (1978). *Mind in society: The development of higher psychological processes*. Harvard University.
- Yıldırım, A., & Şimşek, H. (2018). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri* (11. baskı). Seçkin.